

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ярослав ГАЛЕТА (Кіровоград)

У сучасну епоху інформаційного вибуху й інформаційної революції людство вимушене за обмежений час здійснити пристосування до нових умов свого буття. Це різко актуалізує необхідність обговорення самої проблемн

адаптації особи до інформаційного середовища. Інформаційне середовище, стаючи усе більш важливою і невід'ємною частиною довкілля, висуває до людини зростаючі адаптивні вимоги. Людство було вимушене адаптуватися до

природного і штучно створеного інформаційного середовища протягом свого розвитку, проте, життя сучасної людини визначається новими реаліями, новими екологічними і соціальними обставинами. Важливо також підкреслити, що інформатизація суспільства є не лише економічними і соціальними зрушеннями, вона призводить не лише до формування нового способу життя, але і сприяє отриманню нової ідентичності людини. Інформатизація – це соціокультурний процес, який здійснює серйозний вплив на зміну в економічній, політичній, соціальній і духовній сферах суспільства. Характеризуючи культуру інформаційного суспільства, О. Тоффлер стверджує, що людина живе в умовах поширення так званої бліп-культури, яка в умовах інформаційного обміну підвищує ефективність передачі інформації [5]. Ж. Бодрійяр, що вивчав проблеми інформаційного суспільства, вважав, що сучасна культура – це культура знаків. Але знаки, замість того щоб відбивати дійсність, симулюють її. Сучасне суспільство, за Бодрійяром, заповнене знаками. Щодня засоби масової комунікації обрушують на споживача величезну кількість фактів і їх інтерпретацій. Свідомість виявляється розколотою через те, що він не може розібратися в усьому цьому і відрізнити свої власні бажання від чужих [1]. Тому зараз дуже актуальне завдання аналізу позитивних і негативних аспектів процесу адаптації, осмислення нових шляхів адаптації особи до місця існування і нових форм побудови інформаційного середовища, що максимально відповідає запитам суспільства і особи. Усе вищесказане свідчить про те, що проблема адаптації людини до інформаційного середовища є гостро сучасною, дуже актуальною для нинішнього етапу цивілізаційного розвитку людства. В той же час, треба відмітити, що сама проблема адаптації людини в сучасному інформаційному середовищі розроблена недостатньо. Деякі її аспекти відбиті в роботах М. Кастельса, Г. Андреевої, Г. Вачнадзе, Г. Крайга, Ф. Райса, В. Руднева, В. Лисичкіна, М. Маклюєна.

Основна мета статті полягає в розкритті важливої ролі інформаційного середовища і обґрунтуванні необхідності адаптації до нього.

Будь-яка зміна природного, соціального, культурного середовища, що оточує людину, вимагає активізації адаптаційних механізмів – складних процесів змін або пристосування організму до впливів і умов середовища або середовища до потреб і умов життєдіяльності організму. Окрім власне біологічної адаптації у людини виробляється адаптація, заснована не на змінах його фізіологічної організації, а на

перебудові усього комплексу соціальних стосунків між людьми: соціально-політичних, морально-психологічних, економічних і демографічних. Такого роду адаптація (соціальна), відбувається у процесі становлення особистості, навчання індивіда і засвоєння ним цінностей, норм, установок і зразків поведінки, властивих цьому суспільству, соціальній спільності або групі. Соціальна адаптація здійснюється як в ході цілеспрямованої дії на людину в системі виховання, так і під впливом широкого кола інших чинників: сімейного і позасемейного спілкування, мистецтва, засобів масової інформації. Як справедливо підкреслюють А. Реан, А. Кудашев і О. Баранів в роботі «Психологія адаптації особи», «дуже важливу роль відіграють адаптаційні процеси в різноманітних видах професійної діяльності. Тут можуть бути виділені два аспекти: по-перше, адаптація до умов реалізації діяльності (зміни в структурі соціальних цінностей, організаційні перетворення, вдосконалення й інновації в технології), що змінилися; по-друге, це адаптація, входження в нову професійну діяльність» [2, с. 4].

Під соціальною адаптацією зазвичай розуміють постійний процес активного пристосування індивіда до умов соціального середовища, а також результат цього процесу. Можна виділити наступні основні типи адаптаційного процесу.

1. Тип, що характеризується активним впливом особи на середовище, його освоєння і пристосування до себе.

2. Тип, пов'язаний з активною зміною особою себе, з корекцією власних соціальних установок і звичних інструментальних, поведінкових стереотипів. Це тип активних самозмін і самопристосування до середовища.

3. Тип активного пошуку в соціальному просторі нового середовища, з високим адаптивним потенціалом для цієї особи.

4. Імовірно-комбінований тип, заснований на використанні всіх варіантів вищеперелічених «чистих» типів. Вибір того або іншого варіанту здійснюється в результаті оцінки особою вірогідності успішності адаптації за різних типів адаптаційної стратегії.

В процесі соціальної адаптації людина виступає як адаптивно-адаптуюча істота, оскільки на відміну від тварин не лише пристосовується до середовища, але і перетворює його в процесі своєї діяльності, часом створюючи нове місце існування (наприклад інформаційне). Важливе значення при аналізі соціальної адаптації має культурологічний аспект, внаслідок того, що культура є універсальною системою надбань адаптивно-адаптуючих стандартів і нормативів.

Для сучасного суспільства, яке все частіше визначається терміном «інформаційний», характерно стрімкий розвиток інформаційних і комп'ютерних технологій, що істотно змінює повсякденне життя людей. Виявляється дуже цікавим простежити, який відбиток накладає інформаційне суспільство на особистість, що формується, в чому полягають позитивні і негативні моменти цієї дії.

При аналізі цієї проблеми хотілося б виділити декілька «блоків» або, іншими словами, декілька сфер впливу інформаційних технологій на особистість, що формується. Безумовно, існують й інші «проблемні поля», але проаналізовані нижче представляються найбільш значущими.

Перший блок – це така невід'ємна сфера життя кожної підростаючої людини, як гра. Бурхливий розвиток індустрії комп'ютерних і електронних ігор примушує замислитися про те, який вплив вони чинять на дітей і підлітків, чи можна цю ігрову діяльність співвіднести з традиційною сюжетно-рольовою грою. Більшість дослідників виділяють в цій області два основні напрями: вплив комп'ютерних ігор на особливості розвитку особистості, соціальну адаптацію дитини і на її пізнавальний розвиток[3]. Роль гри в соціальній адаптації людини полягає в тому, що механізм засвоєння соціальних ролей через рольові ігри забезпечує можливість соціалізації особистості, а також розвитку її мотиваційно-потребісної сфери.

Наступний блок дії на особу, що формується, це використання інформаційних технологій в освіті. Позитивна тенденція – це розширення освітніх можливостей за рахунок дистанційного навчання (через інтернет), доступність в тому ж Інтернеті величезного масиву інформації практично з будь-якої теми і наявність пошукових серверів, що дозволяють цю інформацію відшукати.

Можна виділити також блок проблем, пов'язаних з неконтрольованістю Інтернету.

Завдання людства на цьому етапі – не намагатися захистити підростаюче покоління від негативного впливу інформаційних технологій (це все одно неможливо), а намагатися оптимізувати їх взаємодію.

Інформація стає самостійним економічним і соціальним ресурсом, пронизуючи усі сфери життєдіяльності людини. Прискорення темпів громадського розвитку, зростання числа невизначених ситуацій і відсутність жорстких підстав для соціальної ідентифікації постійно ставлять перед людиною завдання орієнтування у соціальному світі, що ускладнюється.

Л. Солодовников стверджує: «Різка різниця в розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури призводить до того, що цілі

регіони, континенти, країни і співтовариства виявляються витисненими на узбіччя прогресу внаслідок виникнення і посилення нового виду нерівності – інформаційної (чи цифрової) нерівності» [4, с. 331]. Потужність інформаційної техніки і технологій, що пронизують усі сфери життя сучасного інформаційного суспільства, породжує небезпеку маніпулювання свідомістю і поведінкою людини, погрожує дегуманізацією. Ось чому у всьому світі почали сильніше усвідомлювати необхідність вирішення глобальної проблеми - своєчасно підготувати суспільство до нових умов життя, а також до професійної діяльності людини, що постійно ускладнюється у високоавтоматизованому і роботизованому інформаційному середовищі, навчити її самостійно діяти в цьому середовищі ефективно використовувати його можливості, уміти захищатися від негативних дій.

Визначальним чинником адаптації в інформаційному суспільстві є формування і розвиток інформаційної культури особи. Ми розділяємо погляди сучасних дослідників в цій області тобто Ю.С. Брановського, Н.В. Макаровой. Для формування інформаційної культури особи необхідно зрозуміти, які основи інформаційної культури суспільства, які норми моралі, права прийнятні, який вектор розвитку інформатизації, на чому вона будується, які її світоглядні основи і цінності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бодрийяр Ж. В. Тени молчаливого большинства, или Конец социального / пер. Н.В. Сулова. Екатеринбург / Ж. Бодрийяр: Изд-во Урал. Ун-та, 2000. – 96 с.
2. Реан А.А. Психология адаптации личности. Анализ. Теория. Практика / А.А. Реан, А.Р. Кудашев, А.А. Баранов. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 479 с.
3. Смирнова Е.О. Образование и информационная культура. Социологические аспекты / Е.О. Смирнова // Труды по социологии образования. Том V. Выпуск VII / Под ред. В.С. Собкина. – М., 2000. – С. 370-390.
4. Солодовников, А.Д. Российское общество в информационном противоборстве [Текст] / А.Д. Солодовников // Социально-гуманитарные знания. – 2007. – № 5. – С. 331-336.
5. Тоффлер Э. Третья волна / Э.Тоффлер. – М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1999. – 784 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Галета Ярослав Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: особливості становлення особистості в інформаційному суспільстві.